

แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ศันสนีย์ แอมประชา^{1*}

ณัฐปราย ชัยสินคุณานันต์^{2*}

ธนกฤต แก้วพิลารมย์^{3*}

Received: June 18, 2025 Revised: December 22, 2025 Accepted: December 24, 2025

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชน 2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) กลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ตัวแทนผู้นำกลุ่มทางสังคม และตัวแทนประชาชนชุมชนตำบลนาเลี้ยว จำนวน 8 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 40 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ ก่อน และหลังในการเข้าอบรม เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อสะท้อนมุมมองเชิงลึกในกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลทดสอบก่อนการอบรมฐานองค์ความรู้เดิมจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมโดยรวมอยู่ระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนอยู่ระดับปานกลาง รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ระดับปานกลาง และด้านที่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
2. แนวทางการพัฒนาทักษะใหม่ด้านเศรษฐกิจเปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบไปด้วยแนวทางการพัฒนา 4 แนวทาง ดังนี้ 1) การพัฒนาเชิงฐานความคิดชุมชน 2) การพัฒนาทักษะใหม่ของชุมชน 3) การพัฒนาทักษะด้านการตลาด การสื่อสารดิจิทัล และการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4) การพัฒนาเชิงกระบวนการเรียนรู้เชิงพื้นที่

คำสำคัญ: องค์ความรู้เดิม, การพัฒนาองค์ความรู้, พัฒนาทักษะใหม่

¹ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ email: sunsanee @cpru.ac.th

² คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ email: Natthaprachaiyasinkhunanon@gmail.com

³ คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

email: thanakrit.k@mail.rmutk.ac.th

Guidelines for Developing Existing Community Economic Knowledge to Develop New Skills for Social Change Adaptation in Na Siew Subdistrict, Mueang Chaiphum District, Chaiphum Province

Sansanee Ampracha^{1*}

Natthapra Chaikasinkhunanon^{2*}

Thanakrit Kawpilarom^{3*}

ABSTRACT

This study aimed to 1) examine the community's existing knowledge of community economy; and 2) identify guidelines for developing new skills and transforming the community's mindset regarding community economy for social change adaptation in Na Siew Subdistrict, Mueang Chaiphum District, Chaiphum Province. The study employed a qualitative research approach using participatory action research (PAR). The target group was purposively selected, consisting of community leaders, representatives of social group leaders, and community members from eight villages in Na Siew Subdistrict, totaling 40 participants. The research instruments included questionnaires to assess knowledge before and after training. The qualitative research instrument was a structured interview designed to reflect in-depth perspectives through focus group discussions. Data were analyzed using descriptive statistics, namely percentage, mean, and standard deviation and content analysis for descriptive interpretation.

The findings were as follows:

1) Pre-training assessments of existing knowledge related to changes in the community's socio-economic environment revealed that the overall level of existing community economic knowledge was low. When examined by aspect, knowledge of community enterprises was at a moderate level, followed by knowledge of community economy based on the Sufficiency Economy Philosophy, also at a moderate level. The lowest level was observed in knowledge of community economic development.

2) The guidelines for developing new economic skills and transforming the community's mindset for social change adaptation in Na Siew Subdistrict, Mueang District, Chaiphum Province comprise four approaches: 1) community-based mindset development; 2) development of new community skills; 3) development of marketing, digital communication, and lifelong learning skills; and 4) development of area-based learning processes.

Keywords: Existing knowledge, knowledge development, new skill development

¹ Faculty of Arts and Science, Chaiphum Rajabhat University, email: sansanee @cpru.ac.th

² Faculty of Arts and Science, Chaiphum Rajabhat University, email: Natthaprachaikasinkhunanon@gmail.com

³ Faculty of Home Economics Technology, Rajamangala University of Technology Krungthep email:

thanakrit.k@mail.rmutk.ac.th

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 โลกได้ก้าวเข้าสู่ "สังคมความรู้" ที่องค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องผ่านหลากหลายช่องทาง ท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เข้ามามีบทบาทแทนที่แรงงานมนุษย์ ปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่ผลักดันให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังสร้างความท้าทายที่ยากจะคาดเดา การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในยุคนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวและการเตรียมความพร้อมในหลากหลายมิติ ทั้งด้านทักษะชีวิต การศึกษา การเมือง และเครือข่ายทางสังคม (พระณัฐภูมิ พันทะลี, 2563) เช่นเดียวกับสังคมไทยในปัจจุบันที่เผชิญกับพลวัตความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมอุบัติใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสร้างองค์ความรู้ในชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีกระบวนการสำคัญ ได้แก่ (1) การระบุมุมมองใหม่ที่เน้นการพัฒนาตามสภาพบริบทชุมชนด้วยการร่วมปรึกษาหารือ (2) การประเมินความคิดตามสภาพการณ์จริงโดยไม่ก้าวกระโดด (3) การรวบรวมกลุ่มผู้นำและนักวิชาการที่มีแนวคิดใหม่ (4) การประเมินเครือข่ายโดยอาศัยความไว้วางใจ และ (5) การคัดเลือกความคิดที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง (ชมภูษ หนุนาค และคณะ, 2560) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาชุมชนที่แท้จริงจึงหมายถึงการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านความกินดีอยู่ดี การศึกษา และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจ เพื่อมุ่งสร้างความสุขที่แท้จริงมากกว่าเพียงการเพิ่มขึ้นของรายได้ (พระนาโชค อานนโท (ทองดี), 2560)

ตำบลนาเสียว อำเภอมือซ่งชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนแบบผสมผสานที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมและการค้าขายเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน ชุมชนกำลังเผชิญวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งปัญหานี้สินครัวเรือนและภาวะความยากจนที่เกิดจากราคาสินค้าเกษตรตกต่ำสวนทางกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ประกอบกับการขาดแคลนองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับการผลิตรูปแบบเดิม ขณะที่ค่านิยมวัตถุนิยมที่ลัทธิไหลเข้าสู่ชุมชนส่งผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้น บั่นทอนความสัมพันธ์ในครอบครัวและความเข้มแข็งของระบบเครือญาติ ตลอดจนจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่ลดน้อยลง นอกจากนี้ยังปรากฏปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดระบาดในกลุ่มเยาวชน

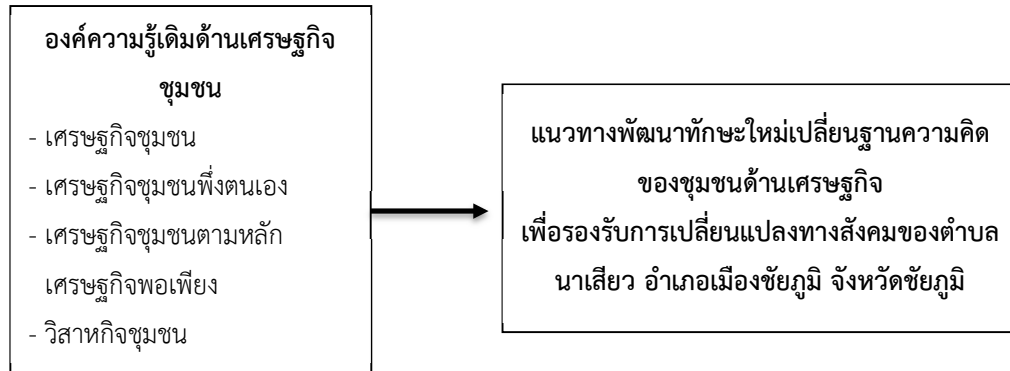
ด้วยข้อจำกัดและจุดอ่อนข้างต้น การพัฒนาองค์ความรู้ในตำบลนาเสียวจึงเป็นประเด็นที่มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เท่าทันต่อพลวัตของสังคมสมัยใหม่ ประชาชนในพื้นที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะใหม่ (Reskilling) เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาและถอดบทเรียนสู่การสร้างชุดความรู้ใหม่ การบูรณาการความรู้จากภายนอกเข้ากับทุนทางสังคมเดิมที่มีอยู่ จะช่วยยกระดับศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งแสวงหาแนวทางพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐานด้านเศรษฐกิจชุมชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Mindset) ของประชาชนในตำบลนาเสียว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้เดิมมาต่อยอดสร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม อันเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตและความมั่นคงทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมือซ่งชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมือซ่งชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย

องค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่อเศรษฐกิจชุมชนของตำบลนาเสียว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ด้านเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง วิสาหกิจชุมชน และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยตัวแทนผู้นำกลุ่มทางสังคม ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน จำนวน 24 คน และตัวแทนประชาชนชุมชนตำบลนาเสียว จำนวน 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 16 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ ก่อน และหลังในการเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR)

3.2 เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อสะท้อนมุมมองเชิงลึกในกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดมความคิดเห็นหลังการอบรม

4. การดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) แนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 ติดต่อนัดหมายกลุ่มเป้าหมายก่อนลงพื้นที่ดำเนินการวิจัย รายละเอียด เวลาและสถานที่รายละเอียดการดำเนินการวิจัย

4.2 ลงพื้นที่ดำเนินการวิจัยเพื่ออบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR)

4.3 ทดสอบก่อนการอบรม (Pre-test) เพื่อวัดระดับองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

4.4 อบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เพื่อพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม “หัวข้อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง”

4.4.1 อบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เพื่อพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านเศรษฐกิจของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

4.4.2 ผู้เข้าร่วมอบรม จำนวนทั้งสิ้น 40 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำกลุ่มทางสังคม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน จำนวน 24 คน และตัวแทนประชาชนชุมชนตำบลนาเสียว จำนวน 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 16 คน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

4.4.3 ระยะเวลาในการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) จำนวน 6 ชั่วโมง โดยมีหัวข้อการอบรมเกี่ยวกับ

1. พื้นฐานแนวคิดและกรอบคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทย
2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชนในยุคการเปลี่ยนแปลง
3. การพัฒนาทักษะความคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) สำหรับผู้นำและสมาชิกชุมชน
4. การออกแบบเศรษฐกิจชุมชนบนฐานอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. การบริหารจัดการกลุ่ม และวิสาหกิจชุมชน

4.5 ทดสอบหลังการอบรม (Post-test) เพื่อวัดระดับองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

4.6 กิจกรรมกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสะท้อนมุมมองเชิงลึกในกระบวนการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดมความคิดหลังการอบรม โดยการแบ่งกลุ่มเพื่อระดมสมองโดยตรงกับประเด็นวิจัยหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีผู้ดำเนินรายการ (Moderator) กระตุ้นให้ทุกคนเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยการเขียนลงบนกระดาษชาร์ตประจำกลุ่ม การบันทึกข้อมูล (Recording) และจดบันทึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดย สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะ จะใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และพรรณนาความ

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Qualitative Data Analysis) ถอดความ (Transcription) ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้อง แยกตามหัวข้อย่อยที่ผู้เข้าร่วมในแต่ละกลุ่มเสนอ เลือกจัดหมวดหมู่หลักที่สะท้อนภาพรวมจากการระดมสมองจากการสนทนากลุ่ม ใช้สถิติเชิงพรรณนา และ เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อสรุปและอธิบายความหมายของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ตาราง 1 ทดสอบก่อนการอบรม องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน

(n =40)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน	M	SD	ระดับ
1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน	2.44	0.89	น้อย
2. ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	2.42	0.81	น้อย
3. ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3.02	0.33	ปานกลาง
4. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	3.37	0.46	ปานกลาง
5. ด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	2.34	0.84	น้อย
รวม	2.39	0.33	น้อย

จากตารางที่ 1 ทดสอบก่อนการอบรมองค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชนพบว่า ชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมอยู่ระดับน้อยมีค่าเฉลี่ย ($M = 2.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ย 3 ลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน อยู่ระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ($M = 3.37$) รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ($M = 3.02$) และด้านที่น้อยกว่าด้านอื่นๆ ด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ระดับน้อยมีค่าเฉลี่ย ($M = 2.34$)

ตารางที่ 2 ทดสอบหลังการอบรม องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน

(n =40)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน	M	SD	ระดับ
1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน	2.44	0.89	ปานกลาง
2. ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	2.42	0.81	ปานกลาง
3. ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3.75	0.69	มาก
4. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	3.68	0.66	มาก
5. ด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	3.02	0.33	ปานกลาง
รวม	2.94	0.63	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 ทดสอบหลังการอบรมองค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมโดยรวมอยู่ระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ($M = 2.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ย 3 ลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($M = 3.75$) รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($M = 3.68$) และด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($M = 3.02$)

2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ภาพ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ ณ วัดบ้านนาศรีนวล

ที่มา: คณะผู้วิจัย

2.1 ข้อเสนอแนะจากการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เพื่อพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม “หัวข้อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” มีดังนี้

1. ชุมชนมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทักษะของคนในชุมชนในการยอมรับและสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างทักษะด้านธุรกิจดิจิทัล
2. การจัดการตลาดที่มุ่งเน้นการแข่งขัน การพัฒนาสินค้าชุมชนให้มีความหลากหลายบนพื้นฐานของทรัพยากรท้องถิ่นนำภูมิปัญญาชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์ การสร้างความแตกต่างและเพิ่มคุณค่าแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน
3. จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและพัฒนาระบบบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งทุนภายนอก การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

4. กลุ่มด้านเศรษฐกิจชุมชนต้องมีความทันสมัยรับรู้ข่าวสารใหม่ ๆ อยู่เสมอ ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ในการขับเคลื่อนสินค้าชุมชนของกลุ่ม

2.2 แนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

2.2.1 แนวทางการพัฒนาเชิงฐานความคิดชุมชน (Mindset Transformation)

- เปลี่ยนจากเศรษฐกิจพึ่งพิงเป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเอง โดยส่งเสริมการคิดเชิงระบบมุ่งเน้นความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรชุมชน วิถีชีวิต และตลาดภายนอก

- พัฒนานโยบายการพัฒนาโดยชุมชน จากการรื้อรับนโยบายหลักภาครัฐ เพื่อปลูกฝังแนวคิดความเป็น “เจ้าของการพัฒนา” (Community Ownership) เสริมทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของชุมชนตนเอง

2.2.2 แนวทางการพัฒนาทักษะใหม่ของชุมชน (New Skill Development)

- การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชุมชน พร้อมทั้งการจัดการต้นทุน รายรับ-รายจ่ายครัวเรือน

2.2.3 พัฒนาทักษะด้านการตลาด การสื่อสารดิจิทัล และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Marketing skills, digital communication skills, and lifelong learning)

- ส่งเสริมการตลาดชุมชนและการตลาดออนไลน์เบื้องต้นโดยเชื่อมโยงเล่าเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน (Storytelling) เพื่อสร้างมูลค่าเชิงวัฒนธรรม

- การออกแบบบรรจุภัณฑ์และภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์โดยการนำนวัตกรรมเข้ามาพัฒนา ส่งเสริมการค้าและการสื่อสาร เรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจยุคใหม่

2.3.4 แนวทางการพัฒนาเชิงกระบวนการเรียนรู้เชิงพื้นที่ (Process-based Development)

- ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในชุมชนพัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มอาชีพและช่วงอายุที่แตกต่างระหว่างรุ่นวัย

- สร้างพื้นที่ทดลองนวัตกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจควบคู่กับคุณภาพชีวิตและอัตลักษณ์ท้องถิ่น

- ส่งเสริมความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนในระยะยาวพร้อมเตรียมชุมชนให้รับมือกับความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

สรุปและอภิปรายผล

1. องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ทดสอบก่อนการอบรม พบว่าชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมอยู่ระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนอยู่ระดับปานกลาง รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ระดับปานกลาง และด้านที่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ ด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ระดับน้อย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากองค์ความรู้เดิมชุมชนจะมีองค์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) แต่ยังคงขาดองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งไปเช่นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร การจัดตั้งกลุ่มในชุมชนจะต้องประกอบไปด้วยโครงสร้างองค์กรมีองค์ประกอบใดบ้างรวมถึงการบริหารจัดการที่เป็นทางการ

องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ทดสอบหลังการอบรม การตอบแบบสอบถาม เป็น Post test องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนเกี่ยวกับการเกิดวิถีชีวิตวิถีใหม่จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทาง สังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านด้านความรู้ ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ระดับมาก รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน อยู่ระดับมาก และด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ (อัญชนก ปะวะละ และคณะ, 2562) ที่ได้กล่าวว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนต้องมีความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อนำมาบริหารจัดการ ครอบครัวและกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งภายในชุมชน และชุมชนต้องเข้าใจถึงระบบในการบริหารจัดการวิสาหกิจของชุมชน

2. แนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีแนวทางการพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้าน เศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1. การพัฒนาปรับเปลี่ยนฐานคิดชุมชน (Mindset Transformation) โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจาก "เศรษฐกิจพึ่งพิง" ไปสู่ "เศรษฐกิจพึ่งพาตนเอง" ซึ่งมีหัวใจสำคัญคือการ สร้างความเป็นเจ้าของ (Community Ownership) โดยการปรับบทบาทชุมชนจากผู้รับการสงเคราะห์จากหน่วยงานรัฐ เพียงฝ่ายเดียว เป็นผู้นำการพัฒนาที่มองเห็นศักยภาพชุมชนและโอกาสของตนเอง เริ่มต้นจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่ประเด็นการค้นหาคำปัญหา การวางแผนการพัฒนา ความร่วมมือในการปฏิบัติการ การ ประเมินผลร่วมกัน กระทั่งการรับผลประโยชน์สาธารณะของชุมชน 2. การพัฒนาทักษะใหม่ของชุมชน (New Skill Development) โดยการยกระดับพัฒนาทักษะด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์เน้นการ นำต้นทุนทางวัฒนธรรม และวัตถุดิบในชุมชนนำมาสร้างแปรรูปและเพิ่มมูลค่า ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานนวัตกรรมเพื่อสร้าง ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์พร้อมทั้งเสริมสร้างวินัยทางการเงินเพื่อความมั่นคงในระดับฐานราก ส่งเสริมการจัดการทุน ลด รายจ่าย เพิ่มรายได้ระดับครัวเรือน 3. การพัฒนาทักษะด้านการตลาด การสื่อสารดิจิทัล และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Marketing skills, digital communication skills, and lifelong learning) โดยการปรับตัวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลผ่าน กลยุทธ์เน้นการสื่อสารและการตลาดสมัยใหม่สร้างอัตลักษณ์และการเล่าเรื่อง (Storytelling) โดยใช้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ชุมชนเป็นจุดขายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงอารมณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ นำนวัตกรรมสื่อสารพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อการเข้าถึง ข้อมูลและช่องทางการตลาดออนไลน์ เพื่อให้ชุมชนเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต 4. การพัฒนาเชิงกระบวนการเรียนรู้เชิงพื้นที่ (Process-based Development) สร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมสนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างวัย (Intergenerational Learning) เชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้สูงวัยเข้า กับทักษะของคนรุ่นใหม่พัฒนาพื้นที่นวัตกรรมเศรษฐกิจชุมชน สร้าง "Sandbox" หรือพื้นที่ทดลองเพื่อพัฒนาโมเดลเศรษฐกิจ ที่สมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตและอัตลักษณ์ท้องถิ่นพร้อมทั้งความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง (Resilience) เพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของการ ผสมผสานการเรียนรู้ทั้งระบบปิดและระบบออนไลน์ที่กำลังนิยมกันมากโดยวิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2564) ที่ได้กล่าว ว่าการเรียนรู้แบบดิจิทัล (Digital Learning) เป็นการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้ของผู้เรียนมาช่วยให้ การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้และ การประกอบอาชีพที่ผู้สอนออกแบบให้ เทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นเครื่องมือสนับสนุน การเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายของการเรียนรู้ ตัวอย่าง เทคโนโลยีดิจิทัล (digital technology) เช่น โปรแกรม คอมพิวเตอร์ แอปพลิเคชัน สื่อออนไลน์ แพลตฟอร์มต่าง ๆ เป็นต้น และ อุปกรณ์ดิจิทัล (digital devices and tools) เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต เครื่องคอมพิวเตอร์ จอรับภาพอัจฉริยะ แวนตาอัจฉริยะ

จากการศึกษาจึงจะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนมิใช่เพียงการพัฒนาทักษะอาชีพพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนเท่านั้น แต่ต้องเริ่มจากการปรับฐานรากทางความคิด (Mindset) เพื่อมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจาก “เศรษฐกิจพึ่งพิง” สู่ “เศรษฐกิจพึ่งพาตนเอง” เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ และประยุกต์ใช้บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับทุนทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ มีการผสมผสานเข้ากับกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

การพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม ทั้งด้านฐานคิด ทักษะ เศรษฐกิจ การเรียนรู้ และการปรับตัว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืนสามารถจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้ดังนี้

1. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรเข้ามาสนับสนุนบทบาทของชุมชนเพื่อปรับฐานความคิดจากการพึ่งพิงความช่วยเหลือภายนอก ไปสู่การพึ่งพาตนเองบนฐานทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน
2. ภาครัฐและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การร่วมคิด วางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผล และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
3. พัฒนาทักษะด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยการนำทรัพยากรท้องถิ่น ทุนทางวัฒนธรรม และวัตถุดิบในพื้นที่มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สร้างมูลค่าเพิ่มโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อสร้างความแตกต่างและอัตลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ชุมชน
4. ส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และขยายช่องทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ปลุกฝังแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเพิ่มการเรียนรู้ระหว่างวัย โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุเข้ากับทักษะและเทคโนโลยีของคนรุ่นใหม่ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาทักษะใหม่และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยด้านนวัตกรรมเศรษฐกิจชุมชนโดยการศึกษาการบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่น ทุนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชุมชนนำมาพัฒนาสร้างมูลค่าด้านเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมสมัยใหม่ของคนในชุมชนแต่ละกลุ่มให้สามารถใช้สื่อออนไลน์ แพลตฟอร์มดิจิทัล และตลาดออนไลน์ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

ชมภูษุ พูนนาค, ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง และวรรณรัตน์ อัสวเดชาชาญฤทธิ์. (2560). การสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการจัดการความรู้ในการทำ เกษตรอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 28(2), 158-166.

ธัญชนก ปะวะละ, นุจรี ใจประนบ และทงศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2562). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

<https://fulltext.rmu.ac.th/fulltext/2562/M127670/Pawala%20Thanyachanok.pdf>

- พระณัฐภูมิ พันทะลี. (2563). การเปลี่ยนแปลงสังคมในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 3(2), 44-55.
- พระนำโชค อานนโท (ทองดี). (2560). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนของ ภาครัฐและภาคประชาชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. e-Thesis Central Library Mahachulalongkornrajavidyalaya University. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/535>
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มาร์ุต พัฒผล. (2564). *สมรรถนะดิจิทัล: Digital Competency*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.